

B i d r a g

till

SVENSKA SKALDEKONSTENS HISTORIA.

A f h a n d l i n g

som med vidtberömda Philos. Facultetens

tillstånd

under insecende af

MAG. PEHR DANIEL AMADEUS ATTERBOM

Professor i Ästhetiken och Vitterheten, Ridd. af K. N. O.

En af de Aderton i Svenska Akademien,

Ledamot af åtskilliga Lärda Samfund

för

Philosophiska Graden

utgifves

af

PER LUDVIG LUNDBORG

af Östgötha Nation

och offentligen försvaras

på Gustavianska Lärosalen d. 3 Juni 1845

p. v. t. o. m.

8.

UPSALA 1845.

Wahlström & Lästbom.

derefter, hvilken älskarinna af läsning, vitterhet och skön konst hans engalika, ovärdigt behandlade Ulrika Eleo-

rättad. Undantager man likväl de representationer, som vid ett och annat festligt tillfälle gäfvos på sjelfva Slottet af personer, som tillhörde Hofvet och de Förnäma: så tyckes den "Kungliga Theatern" icke varit någon annan, än den omkring slutet af 1680-talet i Stockholm befintliga skådebana, som kallades "den Svenska Theatern Lejonkulan", ofta äfven "Lejonkulan" rätt och slätt. Der uppfördes sorgespel, lustspel, samt "sorge- och fröjde-spel" (såsom t. ex. "Psyche", af en ung Bergman, som hade samma år — 1689 — responderat i Upsala, under Lagerlöf, om *Echo*). Dessa sista voro egentligen en större utbildning af "Balletterna", och motsvarade närmast våra Operor. Dock voro äfven tragedierna och komedierna ställvis beledsagade med musik; såsom deras flerfaldiga sångstycken utvisa. Det var i "Lejonkulan", som, vid sidan af äldre frejdade skådespel och balletter, den föröfrigt oss okände Börks eller Björks dramatiska arbeten uppfördes. (Jemf. tredje delen af "Sv. Siare och Skalder", sid. 343). Det ser ut, som hade denna theater räckt i sex år, och som hade de agerande utgjorts af Studenter från Upsala; hvilka än från "våra skalder" lånat och förebragt, än jemväl sjelfve (åtminstone öfversättningsvis) tillverkat de stycken, som de inför Hofvet spelade. Med det uttryck, som nyss ofvanföre utmärktes, betecknades förmodligen (bland flera numera obekanta) i främsta rummen Stjernbjelm och Lindsköld. Den sednare, prisad författare af balletten "Den store Genius", gynnade Börk (som ock hade firat hans namnsdag med en egen ballett kallad "Ärans oförvissneliga och lagerlikt grönskande Linder"), och uppmuntrade honom att vidare arbeta för Theatern. Att Börk var kamrat och vän med Bergman, ser man af de lyckönskings-vers, med hvilka han helsade denne i anledning af den ofvannämnda Disputationen. Allt, hvad vi eljest veta om hans lefnadsöden, inskränker sig dertill, att han sedermera innehade en Secreterare-befattning i Narva. Troligen voro de båda två, äfvensom sällskapet öfriga medlemmar, lärjungar af Lagerlöf; och antingen ännu Studenter, må-

nora var, som äfven sjelf med talent idkade måleri, och skall särdeles i portraiter hafva lyckats; slutligen, att hennes "äktenskapsdjefvul" (så kallad af hennes egna fromma läppar), den gamla Hedvig Eleonora, ehuru eljest i förstånd och bildning temligen inskränkt, vurmade och påkostade icke litet för Architekturstudier: då bör man, vid besinnandet af dessa (och dylika) omständigheter, mindre förvånas, att hos Carl XII — vid noggrannare skärskådning — träffa en mängd själsdrag, hvilka den gängse föreställningen ej väntar sig hos

hända conditionerande i Stockholm, eller nyss i ämbetsverken ingångne Tjenstemän. I en *Epilogus* vid sista afträdet, der de ursäktat sig att de "som ynglingar" dristat uppträda, säga de: att de väl hade behöft längre studera vid högskolan, men att envar fått något engagement i hufvudstaden; att de väl hade tagit betalning för biljetterna, men också lemnat dylika för goda ord; att afund och klander visst hade mött dem; men att äfven slika öfningar skulle lända fäderneslandet till heder och bevisa dess språks böjlighet. — Ur Börks tragedi "Hippolitus" har Wieselgren framgifvit ett intressant utdrag. Vid dessa verser af Theseus, som försäkrar sig se sin sons sinneshöghet i sjelfva storheten af hans brott:

Ett högre blod, det plär ett högre lynne hafva.

Se! örnen svingar sig i solens klara ljus;

Men ugglan vistas bäst i mörka skogens hus.

Det Hippolit hör till, att ljusa dagen snafva —

anmärker Wieselgren rätt qvickt, att de, stämda i tonen af den nyaste poesimens *school satanic*, skulle, "till vår tids förtjusning", låta så här:

Se andens gudakraft, i brottets höjd;

Se själens solglans, i den öppna lasten!

Den store mannen tar, som örn, sitt rof

I dagens ljus; som ugglan, skyr en feg

Bedrifter, hvilka verlden slå med häpnad.

en så ensidig kämpnatur; och således icke häpna så öfvermåttan, när man hos honom upptäcker en för både vetenskapliga och ästhetiska föremål öppen tillgifvenhet, hvari han brås långt mera på Gustaf Adolf och Christina, hos hvilka en sådan var rentaf personlig, än på sin fader, hos hvilken dylika företeelser utgingo nästan blott från ett pligtbegrepp.

Redan före sitt uppstigande på thronen hade han, med en Fröken De la Gardie, fört ett slags vitter brev-vexling: ämnet var den sedermera så namnkunnig vordne hunden Pompe; breffen, skrifna af henne på vers (och i det längsta anonymt), af honom — med en ganska redig gosse-stil — på prosa, funnos i samlingen af de Gustavianska Papperen, och förvaras der. Denna barnlek skulle här ej blifvit nämnd, om den ej innebure ett förebud till den sinnesstämning, som i ästhetisk hänsigt är det första oss mötande efter hans thronbestigning: det i allmänhet glädtiga och poetiskt festliga skaplynnnet af hans hof, innan det trolösa Grann-förbundet ännu låtit sin utmanande krigstrumpet skalla i hjelte-ynglingsens öra. Man har sorgfälligt berättat hvarjehanda om hans smak för halsbrytande lekar; man har ideligen återberättat hans ystra björnjagter, hans ej mindre vidunderliga slädpartier, hans gåsgalgs-ringrännigar, hans ridter öfver timmerhögar och uppför slottstrappor. Deremot har en så djup tystnad höljt den andra sidan af detta njutningsrika fröjdelif, att om den äro, ännu, de fleste alldeles ovetande. Eller

hur mången vet, att på befallning just af denne o-fransyske Konung införskrefs, år 1699, för första gången till Stockholm en fransysk Skådespelar-tropp, hvars hufvudman hette Rosidor, och hvars medlem Duchemin sedermera gjorde uppseende och lycka i sjelfva Paris? Hur mången vet, att denna fransyska theater fortfor, *par commandement exprès de Sa Majesté*, ända till omkring 1706 *)? Hur mången vet, att ett annat af de första under hans regering fattade beslutet var — uppbyggandet af Stockholms nuvarande Konungaslott, i motsats till en af Carl XII på hushållning uppgjord slottsbyggnads-plan, och med lifligaste bifall till Tessins herrliga tanke, hvars bringande till verkställighet ock genast tog sin början? Hur mången vet, att han sedan, under sina fälttåg, lät tillsända sig dithörande ritningar, och rådplägade om dem, granskande, stundom föresläende ändringar eller tillägg, — äfven under olyckornas dagar? Hur mången känner i allmänhet hans förhållande till denne Nicodemus Tessin, och vet, att han för nämnde store konstnär, som tillika förstod att i samma person vara konstnär och statsman, alltifrån barnaåren hyste

---

*) Hvarefter *les tems, qui succédèrent, la disette d'argent, la réduction des depenses et les révers dissipèrent cette première troupe* ("Tessiniana"). Jemf. "Sv. Siare och Skalder", D. III. sid. 576. — Villkoren för dess hitkomst voro 20,000 D:r S:mt såsom respennigar, samt 5000 Rdlr årligt underhåll. För denna lön skulle den spela "på Kungens stora sal"; men dessutom, för särskild betalning, i Bollhuset.

en vänskap, hvars förtrolighet fortsattes intill hans sista stund *)? Hur mången vet, att föremålen för de bref, som emellan dem vaxlades, voro, utom de egentligen politiska, än ämnen enkom ur de sköna konsternas krets, än jemväl tillhöriga den vidsträckta omkretsen af hvarje slags högre samhälls-odling: så att Konungen ända från Turkiet meddelade honom förslager, ömsom till försköningar af sin hufvudstad, ömsom till inrättandet af en Vetenskaps-Akademi? Hur mången vet, att han i sjelfva Bender påtänkte en bro, som skulle byggas "rakt ifrån Drottninggatan, förbi Rosenbad, till Helgeandsholmen"; äfvensom planterandet af "en grön skog" på det då ännu till en del qvarvarande Brunkeberg, i hvilken skog vidare skulle "sättas ett stort vaktorn, så byggt, att det kunde sira hela staden"? Och med allt detta står i nogaste öfverensstämmelse andan af det slags hof-förlustelser från hans första ungdom, dem nästan ingen omtalat, änskönt det kan bevisas, att Carl XII öfverlät sig åt dem med åtminstone lika stark böjelse, som åt de vidt-frejdade oförvägenheterna och öfverdåden.

En hufvud-andel i dessa mildare förlustelsers lynne, och i de nöjen, som deraf följde, hade tvifvelsutänkt hans företrädesvis älskade Syster, Hedvig Sophia; om hvilken i *Tessiniana* förtäljes såsom "allmänt bekant",

---

*) Hvilket allt (äfvensom sin dermed sammanhängande orubbliga "konungskhet", nitiska samverkan med Görtz o. s. v.) Tessin, under det påföljande tidskiftet, fick dyrt nog umgälla.

att hon var "en täck, angenäm, dygdig furstinna" *). I fägring närmast lik sin Moder, och i alla afseenden hvad med en modern benämning skulle beta "söt", för- enade hon dermed ock någonting eldigt och ridderligt, hvarigenom hon blef sin Broder desto mer behaglig; hon vågade sitt lif på hans beryktade slädfarter; — men så häfvade ej heller han för hennes baler. Visserligen kan antagas, att de praktfester, som i denna tid gång efter gång tillställdes, i väsendtlig måtto fingo sin tillvarelse för hennes skull. Men sjelf roade han sig vid dem rätt hjertligt: och en på säteriet Noor för- varad ljuskrona, som drabbades af hans hjessa vid ett hopp under en dans, bär än i dag en åminnelse efter det unga "jernhufvudet" och kämpakraften hos det då ännu blott dansande lejonet. Uppfinnaren och anordnaren af de förnämsta bland dessa festligheter, var just Tessin; på sin Konungs befallning, och i sam- råd med honom. Ett åskådligt begrepp om dem, och i allmänhet om smaken vid Carls hof, kort före freds- brottet och hans utfärd att tukta sina fiender, torde vinnas, om vi här — enligt anteckningar, för hvilka vi stå i förbindelse hos sonen till Nicodemus Tessin — låta ett par utförligare skildringar intaga sitt ställe.

---

*) Härvid må ock ur *Tessiniana* anföras, såsom en curiosi- tet: "hon hade på hvar hand två tummar, ifrån den första le- den till och med nageln; hvilka hon behändigt visste att dölja, i det hon med sina eljest vackra händer handterade allting myc- ket vigt och fort; så att denna naturens öfverflödighet hafva få människor kunnat märka."

”År 1700, den 15 Januari: Stor Maskerad i Stockholm. Den föreställde, i hvarjehanda klädedrägter, folkslag från alla världens delar. Alla voro präktigt klädda. Man hade, enligt Kongl. Maj:ts befallning, dragit lott om costumerna; med förbindelse, att på det nogaste följa den anvisning man fått.

Alla maskerne samlades i det såkallade Creutziska huset — nu Husgerådsmästaren Sterckys *) — på lilla Ridderholms-torget, uti väl illuminerade rum. Derifrån till Kungshuset**), en längd af ungefär trehundra alnar, var en gång af bräder belagd med blått kläde, till sex alnars bredd. På bägge sidor var Kongl. Lifgardet uppställt *en haie*; hvarannan karl under gevär, och hvarannan med en fackla i handen. På den nedra, så väl som på den öfra, borggården af Kungshuset voro för åskådarne amphitheatrar med bänkar uppbyggda, ända till sidorne af trappan som bägge borggårdarne åtskiljer. Följande ordning iaktogs:

1:o Första flocken af masker bestod af tjugufem par, hvarje par af en Cavalier och ett Fruntimmer. Marschen börjades med pukor och trumpeter, och främst för hvar division gick åtta hautboister: hvar *bande* uniformt maskerad.

---

*) Männe det nu såkallade Geijerska huset?

**) Det fordna Wrangelska Palatset; som efter det gamla Slottets brand beboddes af de Kongliga ända till 1754, då det nya Slottet var fullfärdigt.

2:o Efter denna flock följde en annan, äfvenledes under pukor och trumpet-klang, af femtio par masker; ibland hvilka voro Hennes Maj:t Enke-Drottningen, Deras Kongl. Högheter bägge Prinsessorna, samt Deras Durchl. Prinsessorna af Meklenburg. Truppen slöts med trettiiofyra små Morianer.

3:o Åtta andra hautboister framför tjugusex par masker; ibland dem Hans Majestät Konungen med Hans Durchl. Hertigen af Holstein; samt efter dem, en hop Egyptiska gossar och flickor.

4:o Ånyo pukor och nio trumpetare, med vid pass hundrade par masker; ibland hvilka större delen af de främmande Ministrarne.

En orchester af trettiiofyra musikanter var upprättad i yttersta stora salen; jemte bord dukade för den under N:o 2 nämnda *banden* af femtio par, hvilka uppvaktades under måltiden af de morianer som medföljde. I en annan sal, spisade vid stora bordet *en fer à cheval* åttiofyra masker; och vid borden längs väggarne sextio andra.

Uti rundeln voro bänkar (eller *gradins*) afdelta med förgyllda och decorerade thermer af tio fots höjd, som buro en balcon väl decorerad, hvilken intog öfre delen af rummet; hvar therm hade öfver sig en sittande pagoda (tolf till antalet), klädd i siden och lätta flor af blandade färgor, broderade med guld och silver. Emellan dem var balconen beklädd med rikt broderade sammetstücken. Taket var måladt *en baldaquin* i chi-

nesisk smak, med förgyllda och couleurta ornament och figurer på en sattinerad hvit glänsande botten. Denna baldaquin under taket var rörlig, och kunde höjas och fällas efter behag. Under densamma hängde en pyramidal ljusbärare af spegelglas i facetter, som gåfvo mångfaldt vedersken af ljusen, utom all den öfriga illumination som rummen upplyste och prydde. Emellan ofvannämnda thermer voro stora spegelglas med lampetter, under hvilka befunnos sirliga skänkar med vaser och kristaller af åtskilliga former.

Efter måltiden, som påstod vid pass halfaunan timma, dansades i alla salar af de tre våningarne i Rungshuset; och voro rundels-bänkarne, der Öfverheten mest vistades, belagda med blå damast-hyenden med guldcrepiner; mellersta delen af rummet var afstängd för dem som dansade. Balen varade, under stor profusion af *rafraichissemens*, till gryningen andra dagen.”

Denna glädtiga och lysande fest åtföljdes kort der-efter af en annan, som var än rikare på poesi — och det, såsom man skall strax få se, äfven i ordets omedelbaraste betydelse.

”Fête på Hofvet den 9 Februari samma år. — Vid den Maskeraden, som gafs den 13 Januari, voro vissa dräkter determinerade: hvaremot vid denna lemnades till hvars och ens tycke, att förkläda sig efter behag. Denna friheten ökte Maskernas antal till nära åttahundra personer; hvaribland af alla upptänkliga förtoningar, allvarsamma och groteska. Dock distinguerades

De, som af Hans Maj:t kallade voro, i fyra Quadriller; som samlades i fyra salar, hvar quadrille för sig, att derifrån anträda marschen till stora Komedi- (sedermera Riks-)salen. Marschen öppnades af tre par pukor och trettio tre trumpeter; under hvilkas ständiga musik samma quadriller, som Hofvet åtföljde, intogo sina tilldelta ställen.

Theatern var endast med fyra trappsteg skild från det uppböjda golfvet af Parterren. Orchestern och de theatraliska decorationerna hade mau borttagit. På ena gafveln af salen var en lång läktare med bänkar för musiken, pukor och trumpeter. En *tenture* rika tapeter prydde väggarne; och på gafveln gent emot läktaren var målad imitation af ett blått sammets-tapisseri, rehausseradt med guld. På ömse sidor voro, i stället för de borttagna theatraliska scener, tre *gradins* och en stor balcon för den öfriga delen af orchestern. Taket var måladt med blått i guld. På ändan af Theatern, vid väggen med det målade tapisseriet, var en amphitheatern med tre bänkrader, och en större balcon öfver; bägge öfverdragna med guldbroderadt sammet. Bottnen af balconen, som formerade taket öfver amphitheatern, var målad med guld-arabesker på hvit botten. På bägge sidor voro dörrar till de rum, derifrån de machiner, som efteråt nämnas, skulle komma.

Tjugufyra stora ljuskronor, utom vida flera historierade försilfrade ljusarmar, upplyste rummet mer än tillräckligt. Omkring nedra platsen, eller Parterren,

voro stolar fasthäftade i deras ordning, att förekomma oredighet vid Balletten och andra tillämnade lustbarheter.

Sedan hvar mask intagit sitt ställe, och allt var i ordning, tycktes en sofvande Bacchus och Pomona väckas af Ouverturen, som speltes i orchestern; hvar-efter Venus framkom i sin vagn, glimmande af guld och broderier, och släpad af slafvar, bundne och fångade af de *Cupidons* som vagnen omgäfvade. Prologen sjöngs, under musik blandad med dans. Ämnet var: Alla i flera år insöfda, tillåtlige Lustbarheter väckande ur sin dvala, under Carl XII:s lyckliga regering. Venus sjöng derefter en italiensk *air allegorique* öfver samma *sujet*.

Efter slutad Prolog, speltes Komedi *Le Bourgeois Gentilhomme* af Kongl. Maj:ts Fransyska trupp, med alla dess intermeder och *agrémens*: hvarpå Collationen börjades; till hvilken ouverturen gjordes af en *Ariette*, sjungen af Pomona, sittandes på ett decoreradt säte, omgifven af frukter af alla arter, och beledsagad af Nymfer och Fauner.

Efter denna machin följde fyrtio å femtio Morianer, i tvenne rader, en på hvar sida, alla rikt klädde; som utur korgar utdelte till maskerne en ymnig myckenhet af allahanda confiturer, till öfverflöds. Dernäst syntes Bacchus i sin vagn, hvars medfölje bestod af Bacchanter och Satyrer, belastade med liqueurer och *rafraichissemens*; hvilka likaledes utdeltes, under

sång af åtskilliga Dryckes-visor, sjungna af Kongl. Maj:ts Capell, Sångare och Sångerskor.

Sedan hela denna marschen var kommen ut ur salen, börjades Ouverturen till stora Balletten, dansad af de förnämare af bägge könen, klädda hvar och en efter den *caractère* som tilldelat var.

Maskerne delade sig sedan i flera salar till de för dem dukade och serverade bord, under det att Komedi-salen städades till Balen; som genast efter slutad aftonmåltid tog sin början, och påstod till andra dagen efter solens uppgång. Flere af Maskerne bytte om kläder tre till fyra gånger.

Vid dessa tillfällen visade Carl XII, att hans enda lust ej bestod i krigsförrättningar under eld och spjut. Tiderna nödgade honom till de sednare: under fred hade han förmodeligen de förra återtagit. — Emellertid satte dessa Maskerader våra Prester i barnesk".

Det här gifna märkvärdiga intyget är de båda Tesinernes. Man skall snart få se, huru noggrannt dermed instämmer ett annat, ej mindre märkvärdigt, och gifvet af Swedenborg. Mellertid kan frågas, om ej läsaren nu en stund trott sig förflyttad snarare till Gustaf III:s hof, än till Carl XII:s; om hvilket sednare, i dessa och dylika målningar, vi påminnas nästan blott genom den ansenliga massan af trumpeter och pukor. Tidens smak var martialisk, äfven i musik *).

---

*) Om kärleken för trumpeter och pukor vittnar ock *accompagnementet* i Rudbeck den Äldres musik till Carl XI:s Krö-

Men Czar Peter, med sina värda Medbröder, tillställde snart andra lekar. Den unge Kämpen förundrade sig: men åtlydde kallelsen gerna. "Då drog han sina stöflor på". Den bana, som nu begyntes — hela den återstående lefnadsbanan — motsvarade punktligt de föresatser för sitt blifvande lif, hvilka han redan såsom sju års gosse hade tillkännagifvit med dessa ord: "man bör vara from som ett lam; men liflig, hafva hjerta i kroppen; mot sina fiender skall man visa sig som ett ryttande lejon" *). Det skulle inleda oss i för stor vidlyfthet, att beledsaga honom under hans härfärder, för att der sammansöka alla de omständigheter, dem vi eljest kunde för vår afsigt begagna. Nämnas kan dock om den heroiska Opera, hvarmed Stenbock, på Carlsdagen 1701, fagnade honom i vinterkvarteret *Lais*. Dess

---

ning. *Atlantica*-författaren sjöng i egen person förnämsta sångstämman; och att i solo-arian öfverrösta de tolf trumpetarne, som blåste af alla krafter, var för honom en småsak.

*) Man vet, att Curtius var under barnaåren (och äfven sedan) hans älsklings-författare. De sympathier, dem väl näppeligen någon gosse, som sjelf har "hjerta i kroppen", undgår att känna för Carl XII, förhöjdes hos mig, i min egen barndom, ej litet genom denna underrättelse: ty Curtius var, från ungefär mitt åttonde år till mitt femtonde, bland alla mig då kända häfdatecknare min gunstling. — Voltaire berättar, att när den spåde Carl XII såg på en charta öfver en ungersk stad, som Turkarne tagit från Kejsarn, denna underskrift ur Job: "Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare Herrans namn", skref han med blyerts genast inunder på en bredvid liggande charta öfver Riga: "Herren har gifvit mig den, och F—n skall icke taga den ifrån mig". F—n gjorde likväl sitt bästa — och behöll öfverhanden!

fullständiga titel är: "Glädjespel och Äresång, som uti en förträffelig Opera Hans Kongl. Maj:t till ära och hugnad, efter then emot Ryssarne erhållna oförlikneliga Segren, uppå then stora och lyckliga Carols dag, som var then 28 Januarii, uti thess vinterqvarter vid Lais slott anställdes af Kongl. Maj:ts Tro-Man och General-Major Högvälborne Herr Grefve Stenbock". Hammar-sköld säger den vara af samma beskaffenhet som de äldre Balletterna, och håller troligt, att den i Sveriges vitterhet är det sista skådespelet af denna art. Förmodligen är dock det nya prakt-skådespel, hvilket samme fältherre sedermera gaf till sin Konungs ära, i Malmö 1711, ett liknande; för Hammar-sköld (såsom det synes) okänt, beskrifves det af Wieselgren, men högst ofullständigt*). Sjelf har jag ännu ej haft tillfälle att läsa någotdera. Men icke heller under hans polska fälttåg saknades exempel, att han i vinterqvarteren tillät sig dramatiska förlustelser; någongång hände, att hans fransyska theatertropp efterskrefs, och roade honom med stycken af Molière. Det var nämligen icke i och för sig sjelft Frankrikes språk, som han hatade, och lika litet dess vittra smak; det var endast bådas anspråk på ett allkufvande universal-välde, hvartill i främsta rum-

---

*) Karakteristiskt är, att af de fyra stånden, som der föreställas, uppträder det fjerde till hälften i bonddrägt, till hälften i soldat-uniform, med denna (till punkt och pricka beviljade) önskan:

"Att sjelf till sin död
Få fäkta för sitt bröd".

met hörde, att Fransyskan skulle af Europas samtliga monarker och förnäma hyllas såsom det enda tungomål, som vore Konungarne, Hofven, Diplomaterne och i allmänhet de högre sällskaps-kretsarne värdigt. En fordran, som förekom Carl XII oförskämnd; hans svenska fosterlandskänsla väpnade sig deremot med hela hans personliga stolthet. Han frågade: "Tala de Svenska i Frankrike?" och fortfor, efter det nekande svaret: "Hvi skola vi då tala Fransöska?" Derföre måste Frankrikes egna ambassadörer, så vida de ej ville lära sig Svenska, alltid beqväma sig till att med honom samtala på Latin; kunde de ej uttrycka sig på detta språk, så fingo de hjälpa sig bäst de förmådde, eller låta andra skickas i sitt ställe; komme deras Konung sjelf, sade han engång, då skulle han med honom tala Franska *). Mera omiskännligt likväl, och på mera egendomligt vis, än i egenskapen att kunna roas af Molière, blottar sig hos Carl det under den hårda krigar-ytan förborgade poetiska sinnet genom hans förhållande till sin gamle taffeltäckare Hultman; då han, såsom vi genom den-

---

*) Carl XII:s Latin var flytande och begriplig, ehuru väl Cäsar och Cicero väl ofta nog skulle förundrat sig öfver den. Konung Stanislaus plögade förtälja, att han engång frågat Hjeltten om en Svensk Officer (en Öfverste Nieroth), som han icke kände, "hvem den der Officeraren vore"? hvarpå Carl XII hade svarat: "*Est malhorosus ille Colonellus, cujus femina fecit mixtum fxtum cum multis aliis viris*". Mera klassisk var den sentens, som undföll honom i afseende på hans nedriga fiender:

*Hoc scio pro certo, cum stercore dum certo,
Aut vinco aut vincor, certe ego maculor.*

nes ohärmeligt naiva "Annotationer och Anmärkningar"*) veta, lät bemälte från sin fader ärfde trotjenare, under

*) I de af Floderus utgifna "Handlingar hörande till Carl XII:s Historia"; för hvilken samling de med högsta skäl blifvit ställda i spetsen. Fullständig titeln är: "I Jesu namn! Enfaldige, dock sannfärdige Annotationer och Anmärkningar öfver den Stormäktigste och Glorvyrdigste i åminnelse Konung Carl XII:s för hela verlden namnkunnige Hjeltebedrifter, under daglig uppvaktning och närvidan hos Hans Högstsal. Kongl. Maj:t uti Dess långvarige krigståg alltifrån år 1707 intill Dess olyckelige och högstbektlaglige dödsfall vid Fredrikshall år 1718; med noga flit under den tiden dagligen upptecknade, och uti djupaste underdånighet framgifne". Utgifvaren har öfver denna skrift yttrat det träffande omdöme, att den "kan i sanning anses för folks-opinionen om Konung Carl XII af dess Samtida." Vi tillägga: den är äfven i det hänseendet högst märkvärdig, att den visar, huru själfnödvänligt och ovillkorligt en verklig historia, berättad från denna ståndpunkt, öfvergår, än i det ena, än i det andra draget, till saga, — äfven om hon förtäljes af ett det ärligaste åsyna-vittne till de berättade händelserna; ja huru detta sker till och med desto snarare, ju ärligare vittnet är. — Sjelfva begynnelsen af Inledningen, som derjemte är en Tillegnan till Konung Fredrik och Drottning Ulrika Eleonora, antyder tillfyllest sagesmannens sätt att se föremålen. "Man hafver fuller öfverflödige och mångfaldige beskrifningar om den store Monarken Alexandri Magni, så väl som många andre Konungars förda krig och berömmeliga segervinningar; men så tror jag näppeligen, att någon af dem varit i så många sinom tusende otaliga lifsfarligheter, som vår i lifstiden Högstälskelige, Glorvyrdigste, Högstsalige Konung Carl XII, för vårt fädernesland Sveriges beröm, igenom åtskilliga konungariket intill sin död för Fredrikshall utstått och igenomhärdat. Men hvad som förorsakat den Nådige Konungen till att föra ett så besvärligt och länge räckande krig, lär visserligen varit fäderneslandets många öfverdådiga synder; som mer och mer, alltifrån Glorvyrdigst i åminnelse Högstsal. Drottning Ulricæ Eleonoræ dödliga frånfälle på Carlberg d. 5 Juli 1695, och äfven sedermera Glorvyrdigst i åminnelse Högstsal. Konung